

IL-MEWT U L-FUNERAL TIEGHI

Kienet qorbot il-festa tar-raġal u x-xogħol beda jross. Kien għad baqāli nagħlaq xi mitejn murtal oħra tal-bomba u tal-berqa u ħamsin tal-ftuħ. Dak in-nhar, is-Sibt, battalt mix-xogħol u għamilt minn fil-għodu sa fil-għaxija naħdem fil-murtali, inhallat u nkejjeġ, nobrom u norbot. Xħin erfajt mix-xogħol, dahħalt kollox ġod-dwejra u qfilt biex nitlaq lejn id-dar. Kont għadni ma qlajt il-muftieħ xħin nisma' fixx. . qrib tiegħi. Indur u nara xi qasbtejn bogħod minni dahħna tielgħa. X'kien? x'gara? tātni telfa ta' moħħi, qabditni roghda, ħedla; ridt nigri 'l barra u ħassejtni bla saħħa, riġlejja donnhom imsammrin ma' l-art; ridt nara ħallejtx xi ħaġa barra li tista' tqabbd kull ma hemm, imma għajnejja donnhom iddallmu; intlift.

Id-dahħna ma damitx ma għabet u ma ħassejt xejn aktar madwari. Dik id-dehxa li ħadt bdiet tonqos; bdejt inhoss tiġini l-qawwa friglejja; id-demmm reġa' beda jiġri ma' ġismi, u jien dort dawra mal-biħħa tax-xogħol biex nara x'kien li qabad. X; nsib? Fuq biċċa għuċda kelli xi ftit stilel ħodor li kont għaġint. hom ftit qabel u ħallejthom hemm jinxfu; jew bis-sħana, jew ma nafx biex, qabdu. Dan kien kollu. Ĥaġa zġħira. Imma minnu-fih ftakart li ftit qabel, hemm ħidejn dik il-għuċda bl-istilel kelli landa b'wiżna putassa u ħafna taħlit, u qrib minnħa xi tletin murtal lesti minn kollox, u l-bieb tad-dwejra mimlija bħal bajda, kien imbexxaq. X'kien jiġri kieku dawk l-istilel qabdu ftit qabel?

Xħin għaddietli l-qatgħa, tlaqt lejn ir-raġal. Mort il-Kažin, xrobt mogħla subgħajn brandi u, biex inderri, bdejt ngħid lill-ħbieb xi ġrali u x'kien sa jiġrili. U kemm domt mal-ħbieb derrejt u nsejt kollox. Izda xħin mort biex norqod moħħi reġa' xegħel f'daqqa waħda. F'dik il-ħemda tal-lejl il-ħsieb, bla ma rrid u bla ma ništa' nżommu, kien imur hemm fejn kont naħdem in-nar u jsammarli quddiem għajnejja kull ma seta' jiġrili dak in-nhar. U la għax nitqalleb, u la għax inqum bil-qieghda u la għax infittex li naħseb fuq ħwejjeġ oħra, ma setāx jidħol ngħas f'għajnejja.

. . . u stħajjiltni hemm qieghed naħdem. F'daqqa waħda tifqigħa kbira li triegħied dawk l-inħawi kollħa. U ilsna ta' nar

jiġru, u haġar u laqx jittajjar u ġismi mtertaq biċċa, biċċa. Mat-tifqigħa n-nies tistaqsi x'għara; min joħroġ fil-bieb, min jitla' fuq il-bejt. Tinxtamm rieħa ta' putassa maħruqa u tidher daħna kbira, sewda, magħquda. Bħal leħħa ta' berqa tiġri l-aħbar li qabad il-maħžen fejn jinħadem in-nar. Irġiel u żgħażaġħ jitiqlulha jiġru 'l hemm, imma jieqfu ftit fil-bogħod għax jibzġhu li għadu ma hāx in-nar kollox.

U jien mixħut hemm fl-art, maħruq, misluħ u mtertaq bċej-jeċ li anqas biss ma ningħaraf. Fost it-tgeġwiġ ta' dawk ir-rġiel bdejt nisma' min jibki u jixher. Kienet ommi, kien missieri, kienu ħuti li min jaf kemm il-darba wissewni li dak ix-xogħiol ma kellix xi rridu. U jien bqajt dejjem trux għat-twissijiet tagħhom!

Ftit wara ġiet il-pulizija, s-surgent, l-ispettur u ta' fuqu. Bdew jistaqsu u jistħarrġu lil dan u lil dak biex jaraw kif sar il-ħruq. Imma liadd ma għaraf jagħti l-ebda dawl. U kif setgħu jagħtu, jekk jien kont waħdi? Imbagħad ġiet il-karozza; lil għabruni mill-art u niżżluni 'l isfel għal fuq l-irħama ġol-kamra tal-mejtin.

Dak il-lejl saret laqgħa tal-Kumitat tal-Kažin biex jiħaddtu u jiftieħmu x'funeral sa jagħmluli. U jien stħajjiltni hemm f'nofshom, qiegħed nismagħhom bla ma nidher. "Jaħtieġ nagħmlulu funeral mill-isbaħ, għax kien wieħed mill-aktar li jaħdmu għall-festa;" qal wieħed. U žied iġhid ieħor: "Jien b'rajja mmorru nilqgħuh f'tarf ir-raħal, u nimxu wara t tebut, l-ewwel aħna tal-Kumitat, imbagħad tal-Banda bl-istandardi, imbagħad il-ħbieb tiegħu. U jerfgħuh tal-Kažin." "U jekk ma jerfgħuhx huma, ingibu erba' bekkamorti flok ir-reffiġħa tar-raħal, u erbgħa bl-intorċi." "Il-Kažin idum tlitt ijiem b'bieba waħda magħluqa u bil-bandiera mnizżla." U smajt kollox x'qalu, u rajt kemm tħassruni u kemm għielew għalija.

L-għada fil-ħamsa ta' wara nofs in-nhar kien il-funeral tiegħi. Sa minn siegħa qabel bdew jingabru n-nies fit-triq kollha, minn tarf ir-raħal sal-Knisja. Irġiel, nisa, tfa l-kullħadd irid jaran; għaddej u jagħtuni l-aħħar tislima. Stagħġibt b'din it-turija kollha ta' ġieħ, li ma nafx b'leina jedd kienet tistħoqqli; imma l-mewt taż-żagħżuġħ tbikkik aktar mill-mewt tax-xiħ, u jiena għaraft li dik il-ħasra hija aktar għal żgħożiti maħsuda ħesrem, inkella għalija n-nifsi.

Fuq spallejn erba' hbieb tiegħi, għajnejhom fiomor bid-
dmugh, għaddejt għall-aħħar darba mit-triq tar-raġal. Dehri
nisma' n-nisa jithassruni u jgħidu: "Jaħasra, kif kellu jispiċċa!
Il-bieraħ bħal issa din xejn ma kellu fisiebha! Miskina dik
ommu! U kemm kien iħobbha l-festa! Is-sena mħabba fih
mhumieħ sa jagħmluha l-festa!"

U mexjin bija kemm kemm jitharrku, kullhadd b'għajnejh
lejn l-art u bil-ħasra f'wiċċu. Fl-aħħar għaddejna minn quddiem
dar, li qatt ma kont ingħaddi minn quddiemha bla ma nara 'l xi
hadd jidħakli mill-bieb jew mit-tieqa. Imma issa l-bieb u t-tieqa
magħluqin, hadd ma hemm jistennieni biex jidħakli u jgħidli xi
kelma ħelwa bis-serqa; biss nisma' twerziqa ta' xebba li ħasditni...

U ma' dik il-ħasda stenbaħt mit-thewdin tiegħi, u fraħt li
sibt ruħi mimdud fuq friexi.